

ד רמב"ם דפוס ישן
ד משיעשה כיוצא בו.
משיעמח כמו המין ההוא.

הערות לר"ש

31 כ"י, וכן הגיה המהר"י לנדא וכתב: פי' לאחר הביעור. ובד"י: וביעור. [ובהג' הגר"א: פתו לה בביעור, ונמחק "בקדושת שביעית"]. 32 כנדז"ל. 33 כ"י. וכן הגיה המהר"י לנדא וכתב: כלומר טעמא דרבא שם בתבלין משום דלטעמא עבידא החמירו בו גם כאן. [ובד"י: דטבלין]. 34 עיין לקמן פי"ו מ"ז בר"ש וברא"ש. 35 כ"י. ובד"י: ששתלו.

ליקוטים

[סייד לעיל עמוד קצח]

ח. בר"מ. ד"ה אילן (בסופו). מבואר דיש חומר בנטיעות שאם אינן אלא ג' אין חורשין כל הבית סאה בשבילן אפילו עד עצרת. ובתור"ע אות ד' הקשה דמנ"ל הא, ע"ש. ומלבד שהקושיא חלושה [משום] דאם תאמר [ד]כל הבית סאה נצרכה להחרש עד עצרת בשביל ג' הנטיעות ה"ל להתיר גם עד ר"ה כיון דהתורה חסה עליהן, עוד זאת דבירושלמי נמי מוכח כן, והוא דאיתא התם ר"ש וראב"י אמרו דבר אחד דאמר כו' הגומם את כרמו פחות מטפח חייב בערלה מפני מראית העין, וא"כ ע"כ גם בדרי ר"ש (במשנתינן) אינן אלא לחומר, ושפיר דק הרמב"ם בכאן שלא לבאר הנ"מ דבין נטיעות לאילנות קולחין נטיעות. ויתרוץ בזה גם קושיות הטורי אבן בר"ה (דף ט). הביאו בתור"ע אות ט' דהא ר"ע לית ליה הלכה דעשר נטיעות, וא"כ מנ"ל להקל בהן, והרי מוכח דלא פליג ע"ז נמי מדקאמר נטיעה כשמה. אבל לפמ"ש ר"ש דר"ע לא קאי רב אחומרא דאית בהון. ודברי הרא"פ בהא דאמרו דבר אחד, מופרכים מהר"ם בפ"ק דסוכה דכ' דאמרו דבר אחד משמע שהם שונים ברבייהם לגמרי ע"ש. ונ"ל עוד דהרמב"ם בחבורו חזר מזה וס"ל דר"ש לגמרי דאין ע"ה כנטיעה אפי' לקולא, והירושלמי דאמר אמרו דבר אחד, לשיטתיה בריש פירקין דהב' פרקים אינן אלא מדרבנן, לכן אף דלראב"י אינה רק מפני מראית העין, מ"מ לא החמירו רבנן במילתייהו. אבל הרמב"ם דפסק כש"כ דידן (מו"ק דף ד). דבזמן המקדש אסור מהלכה, א"כ ע"כ דברי ר"ש וראב"י אינן עולין בקנה אחד, וטעמא דר"ש ע"כ דלענין תוספת שביעית הלכתא גמרי לה, ואין למדין מהלכה. ומיושב שפיר מה שהניח בתור"ע (אות י') בצ"ע פסקי רמב"ם מערלה לשביעית אהדיד. גם מה שהקשה מהא דפסק דילדה פחותה מטפח חייבת בערלה לעולם אהא דגומם פחות מטפח, לק"מ, א' שהרי אמר ילדה כו' משמע דדוקא שנראית עדיין ילדה משא"כ הא דגומם דמירי באילן שנראה זקן. ב' דהא כשיעלה בו החדש (אשר עליו אנו דנין) יהיה יותר מטפח. ג' דהא ניכר לכל שנגמם וא"כ ידעו שהיה תחלה גדול יותר (רש"ש).

אמי, פתרון לה צעירוצין, אצל בגידולין חמור הוא בגידולין, דל"ר זעירא צסס ר' יוחנן צלל של כלאי הכרס שעקרו [ושתלן] אפילו מוסיקי כמה אסור, שאין גידולי היתר מעלין [את] האיסור. מתניתין פליגא על ר' זעירא,

דתנן (תרומות פ"ט מ"ד) גידולי תרומה תרומה וגידולי גידולין חולין, אצל טבל ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומת חוזה לארץ והמדומע והניכורים

גידוליהן חולין. ומני עלה צמה דצרים אמורים דצבר שזרעו כלה, אצל דצבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. מה עבד לה ר' זעירא, פתר לה בקדושת שביעית צביעור³¹, אצל צאכליה כיון שרצה עליו החדש מותר. [פירוש. ר' זעירא אמר מוכיון שרבה עליו החדש מותר]. צסוף הנודר מן הירק (נדריס דף נט): פליגי בהך מילתא. בתגו לו חכמים שיעור. צכל הספריס כחזו מין צמינו צכל שהוא ושלל צמינו צנותן טעם, כמו צרישא, וטעות סופר הוא והגירסא נכונה כמו שכתבתי. ומיהו יכולים [היינו] להניח סיפא כדאיתא ולהגיה צרישא גצי דצר שיש לו מתירין צין צמינו צין שלא צמינו צכל שהוא. אצל לא יתכן מדפריך הרי שביעית ללא נתנו חכמים שיעור, דכתנן לקמן צפ"ו (מ"ו) השביעית אסרת כל שהוא צמינה שלא צמינה צנותן טעם, (שמע מינה דגרסינן דצבר שאין לו מתירין צין צמינו צין שלא צמינו צנותן טעם). ומשני דהא דלמרינן כל שהוא צמינה היינו לענין ציעור, דאם לאחר הציעור נתערב צה כל שהוא צמינה חייב לצער, אצל לאכליה כגון קודם הציעור, אין צו קדושת שביעית אפילו צמינו עד שיהא צו צנותן טעם. ועוד יש לדקדק מדפריך [מינה] עליה דר' לא ור' אמי דאסרו בגידולין דהיינו מין צמינו, והכא שרי צאכליה [ולא אסר אלף]³² צנותן טעם. והא דלמרינן צסוף צינה (דף נט). גצי אשה ששאלה מים ומלח לעיסתה [הרי אלו כרגלי שמהין], ופריך וליצטיל מים [ומלח לגצי] עיסה ומשני (דף נט). [משום] דהוי דצר שיש לו מתירין ואפילו צאלף לא צטיל, והתם מין צשאינו מונו הוא, לא דמי כלל דהא על כורחין התם איכא [נותן] טעם ואפילו הכי פריך ולצטיל משום דתחומין תלוין צסס הצעלים ואין סס צעלת המלח והמים על העיסה, [ומשני] דמתמירין הכא משום דצעלמא אין דצר שיש לו מתירין צכל צמינו. וכן הוא טעמא [דצבלין]³³ ושאר טעמי דהתם. אמר להם לא אם אמרתם בשביעית שאינה אסרת כל שהוא אלא בביעור. כלומר דאם לאחר הציעור נתערב כל שהוא צמינה חייב לצער. אבל לאבילה [כגון] קודם הציעור אין צו קדושת שביעית אפי' צמינו עד שיהא צו בנותן טעם. כן היה נראה לפרש לכאורה. אצל אי אפשר לומר כן כדמוכח צשיליה הנודר מן הירק (נדריס נה). דמייתי לה אההיא דרצו גידוליו על עיקרו ורצה לדקדק מכאן שהגידולין מצטלין את העיקר, דצמר תוספת אולתין ולא צמר עיקר מדאוסרת צכל שהוא. הלכך כריך לפרש דאינה אסרת בכל שהוא אלא בביעור היינו כדרך גדילתה, כגון של שישית שנכנסה לשביעית והוסיפה כל שהוא, אצל לאבילה כגון צמערוצת שלא כדרך גדילתה, אינה אסרת אלא בנותן טעם. ואף על גז דר' שמעון לא אסר צכל שהוא אלא צתוספת, מ"מ מתני' [דלקמן] צפ"ו (סס) אסרת צכל ענין מדקמני אסרת כל שהוא צמינה ושלל צמינה צנותן טעם, דלא מיתוקמא אלא צמערוצת מדקמני שלא צמינה³⁴. מזה עברין לה ר' לא ור' אבוי. דלמני שאין הגידולין מצטלין [את] העיקר. פתרון לה בעירובין אבל בגידולין חמור הוא בגידולין. כלומר ודילמא הני מילי לחומרא הוא דלמרינן דגידולין מצטלין העיקר כגון צלל של שישית שנתלשו³⁵ צשביעית, אצל להקל כגון של שביעית ששתלו צשמינית אע"ג שרצו גידולין אין מצטלין העיקר. והכי מסיק [עלה] צנדריס (סס). ולשון הירושלמי אריכות לשון [צעלמא] הוא, ורצה לומר צעירוצין דצר המתערב צתלוש איסור והיתר שלא כדרך גידולו. ועל חנם האריך [זה] דהא צהדיח קמני לה אצל צאכליה צנותן טעם, ואין ענין זה [לכלל] לקושיא דאקשי לר' לא ור' אמי. דאמר ר' זעירא בשם ר' יוחנן. סייעתא מייתי לר' לא ולר' אמי. ולא קשיא דר' זעירא דר' זעירא אדר' זעירא, שר' זעירא היה מחלק צין שביעית לכלאי הכרס כדמשנינן צנדריס (נח): שניא שביעית הואיל ואיסורה על ידי קרקע צטלמה על ידי קרקע, דחשיב איסורה ע"י קרקע מה שאסור הכתוב כל גידולי שביעית, ולא דמי לכלאי הכרס דתלי צמערוצת וצלא צמערוצת שרי. וכן ערלה דלא אסר רחמנא אלא ילדה ואילו זקנה שריא. וצנדריס (נח). מדקדק ממתני' דהכא דקא תני וכנגדן למוצאי שביעית מותרין, אלמא גידולי היתר מעלין את האיסור. ומשני ודילמא צמדוכנין, כלומר שעקרין ודכן יחד צמדוכה ונתערב יחד האיסור וההיתר וצטל המרוצה [את] האיסור המועט. אצל לא דכן, דעיקר וגידול כל חד וחד לחודיה קאי, אע"פ שהן מתוצרים אין ההיתר מצטל האיסור משום דקאי צאנפי נפשיה. וא"ת אס כן אמאי נקט וכנגדן למוצאי שביעית מותרין, אפילו צשביעית עזמה אס דיכנן לשתרו. וי"ל כיון דגמרן צאיסור לא שרי ליה ע"י דיכון: ד משיעשה כיוצא בו. ממה שזרע צמוצאי שביעית [יש גדול כיוצא צזה], דתלינן צדהיתר. אי נמי מפני שרצה ההיתר על פירוש מהר"י בן מלכי צדק

פירוש מהר"י בן מלכי צדק
מותרין. שגידולי היתר מעלין את האיסור. ד מאימתי מותר אדם ליקח ירק במוצאי שביעית משיעשה כיוצא בו. פירוש (עד) [מ]זמן¹ שיהו זורעין וימצא 1 כנדז"ל.

פירוש הרא"ש
ד משיעשה כיוצא בו. מה שזרע צמוצאי שביעית ואז תלינן כל ירק שמה נזרע צמוצאי שביעית א"נ שרצה ההיתר על האיסור ונתצטל:

ובכיר הוא המקדים, זה שזומח תחילה צמולאי שביעית: ואפילו הוא המתאחר, זה שנשאר מפירות שביעית שחלפה. והלכה כרבי: ה' שמן שרפה הוא שמן תרומה שנטמא. ונקרא שמן שריפה לפי שאינו ראוי אלא לשריפה. ואין הלכה כרבי שמעון: ו' זה מצואר. ואין הלכה כרבי שמעון:

האיסור ונתצטל. ואע"ג דזירק אולינן צתר לקיטה מכל מקום חיישינן שלא יהא מן הנלקט שביעית, [היכא דכמישן דמאיתמול עקירא, כדאשכחן גבי יוס טוב ועוד דזירק שנגמר גידולו שביעית לא אולינן צתר לקיטה כמו שאפרש לקמן בפ"ט (מ"א): הבכיר. יש מקום שממהר לזכר ולגדל [יותר] משאר מקומות: הותר האפילו. אע"פ שלא עשה כיוצא בו דמ"מ אי אפשר שלא רצה ההיתר: מיד. לפיכך³³ שהיו מציאין ירק מחוזה לארץ והיה רצה על של ארץ ישראל³⁴. ומתוך סוגיא דירושלמי (הוצא לקמיה) משמע שזהו הטעם. וצ"ל קמא דסנהדרין (דף ג.) פליגי [תנאין] דתניא אין מציאין ירק מחו"ל לארץ ורבותינו התיירו, ואמרין א"ר ירמיה חוששין לגושיהן איכא צינייהו. ובתוספתא (פ"ד) משמע דאפי' צידועין של שביעית שרי³⁵ כשעשו כיוצא בהן, דתניא צללים שנכנסו מערב שביעית לשביעית או שיצאו³⁶ משביעית למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין. אמר ר' יוסי מעשה שזרעו כרם גרוד [בצפורין] צללים, למוצאי שביעית זרעוהו שעוריס, והיו פועלים יורדין ומנכשין צמוכו ומציאין ירק לתוך קופותיהן, וצאו ושאלו את רבי יוחנן בן נורי ואמר אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין. ויש ליישבה כפי שיטת הירושלמי. וכרם גרוד שם מקום [הוא] ולא כרם ממש, ודכוותה צפרק קמא דצבא צתרא (ו.) ואיירי צירק שהוספו הצללים: ירושלמי (הל' ד.) צראשונה היה ירק אסור בצפרי ארץ ישראל, התקינו שיהא ירק מותר בצפרי א"י. אעפ"כ היה אסור להציא ירק מחו"ל לארץ. אעפ"כ היה אסור ליקח ירק צמולאי שביעית מיד, הותר רבי ליקח ירק צמולאי שביעית מיד, צר [מן] ההן קפלוטאי. מה עבדין ליה ליפוראי, אלצשונהי שקא וקיטמא, ואייתוניה קומי רבי, אמרו ליה מה חטאת דדין מן כל ירקא, ושרא [ליה] לון. פירוש. בספרי ארץ ישראל. עיירות העומדות על הגבולין, דאי אפשר לזיהר שלא יציאו שם ירק מחוזה לארץ, ואפשר שגם בני העיר היו להם שדות צמולה לארץ: ה' שמן שרפה. שמן [של] תרומה שנטמא, [וקרי ליה שמן שריפה משום ד]לשריפה עומד כדאמרין [ב] צ"ל צמה מדליקין (דף ג.). וצטאר שנים קאי, דצעי שריפתו צארץ, ומעלה בעלמא משום דאשכחן גבי קדשים דשריפתן צמקומן (פסחים כד.). וכן פירות שביעית צעיין ציעור צארץ. וכתמא כר' שמעון בן אלעזר, דתניא [ב]תוספתא (פ"ה) פירות שביעית שיצאו צמולה לארץ³⁷ מצערן צמקומן דצרי רבי, ר' שמעון בן אלעזר אומר מציאין צארץ ומצערן שנאמר (ויקרא כה) צארץ תהיה כל תבואתה (לאכול)³⁷. ודבר תימה למאן דפסיק צפ' מקום שנהגו (פסחים דף ג.): [אין]³⁸ הלכה כר' שמעון בן אלעזר, היכי שציק מתני'. ושמא לכתחילה אפילו [רבי מודה]³⁸ לר' שמעון בן אלעזר (מודה)³⁸ דאין מוציאין אפילו קודם הציבור, ורצ ספרא דאפיק גרבא דחמרא דשביעית מא"י לחוזה לארץ צשוגג היה, וצרוצ ספרים גרסי' רצ ספרא נפק מא"י לחוזה לארץ הוה צהדיה גרבא דחמרא דשביעית, משמע דלאו דעתיה: ו' אין מביאין

עין משפט נר מצוה ג מיי פ"ד מהלכות שמיטה ויוצל הל' ו. ד מיי פ"צ מהל' תרומות הל' ו. [סגמ עשין קלג]. ה מיי פ"ה מהלכות שמיטה ויוצל הל' יג סגמ עשין קמו קמת. ו מיי פ"צ מהלכות תרומות הל' יו.

רמב"ם דפוס ישן
ובכיר. הוא הממהר לצאת בתחלת מוצאי שביעית: ואפילו. הוא המתאחר שנשאר מפירות שנה שביעית שעברה והלכה כרבי: ה' שמן שריפה. הוא שמן תרומה שנטמא ונקרא שמן שריפה שאינו ראוי אלא לשריפה, ואין הלכה כרבי שמעון: ו' כל זה מבוואר ואין הלכה כרבי שמעון:

הערות לר"ש
33 אינו כן ועי' בירושלמי פ"ז דפאה יט א (הג' הגר"א).
34 ראה מהר"י קורקוס פ"ד הל' ו. 35 כ"י והמהר"י לנדא. ובד"י: שהרי. 36 בהג' הגר"א נדחק תיבות "או שיצאו" והגיה דצ"ל "ויצאו". 37 כ"י. ובד"י: שיצאו מחו"ל לארץ, והגיה מהמהר"י לנדא דצ"ל שיצאו מא"י לחו"ל. 37* ראה מלאכ"ש. 38 הג' מהר"י לנדא. וראה מלאכ"ש.

ליקוטים
[שי"ד להלן עמוד דמג]
ב. בר"ש. ד"ה להדלקת. דמדליקין בשביעית בין טהור בין טמא משא"כ כו'. צ"ע דא"כ גם באכילה ושתייה וסיכה קלה שביעית ביה שמוותרת בטומאה, ומדלא תני להו ע"כ דלא איירי בטומאה, ומע"ש בטהור [צ"ל ד]לא הותר להדלקת. וקרא דלא בערתי בטמא אוסר כל ביעור שבעולם. וילפינן מיני להדלקת דס"ד להתיר בטמא כיון דלא חזי לאכילה כמו בתרומה [קמ"ל]. (ראמ"ה) בא"ד. ולא מדליקין בשמן שרפה. שמא י"ל בזה דאשביעית קאי, דבר הלמד מענינו הוא. ר"ל בשביעית אין מדליקין בשמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כשאר ימות השנה, משום דנפק מינה חורבא שיסברו שהשמן של שביעית שנתעב להדלקת. ויקחו ממנו לצרכן כי יחשבוהו הפקר. והיינו בזיון ששתמש בו להדיוט. (יעב"ץ)

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

הותר (הבכיר) [האפילו]¹. פי' הואיל (הותר הירק) [ועשה הבכיר]¹ שאפשר להמצא חדש, הותר מאותו הירק אף האפל, שההיתר רבה עליו ומבטלו. רבי התיר וכו'. ירושלי'. בראשונה היה הירק אסור בספרי ארץ ישראל התקינו שיהא מותר, אעפ"כ היה אסור להביא ירק מחוצה לארץ לארץ התקינו שיהו מביאין, אעפ"כ היה אסור ליקח ירק במוצאי שביעית מיד, התיר ר' ליקח ירק במוצאי שביעית מיד בר מן קפלוטא. מה עשו אנשי ציפורי הליבשו את הקפלוט שק ואפר

והביאוהו לפני ר' אמרו לו מה חטא זה מכל ירק והתירו להן. פי' שירקות חוצה לארץ רבה על אותן שבארץ ומבטלין אותן. ה' אין מוציאין שמן שרפה. פי' שמן העומד לישרף ומאי ניהו שמן תרומה שנטמא ובשאר שני שבוע עסקינן. וכן פירות שביעית אין מוציאין מוצרץ לחוצה לארץ. תניא פירות הארץ שיצאו חוץ לארץ מתבערין במקומן דברי ר' שמעון, ר' שמעון בן אלעזר אומר מביאין בארץ ומבערין דכתיב (ויקרא כה) בארץ תהיה כל תבואתה לאכול. ו' אין מביאין תרומה

פירוש הרא"ש

הבכיר. יש מקום שממהר להצטל: הותר האפילו. צמקום שכל הירקות אפילין דתלינן שממקום הצכיר הציאוס: התיר ליקח ירק מוצאי שביעית מיד. לפי שהתיר להציא ירק מחוזה לארץ והיה רצה על של א"י, וצ"ל דסנהדרין (דף ג.) פליגי צה תנאי דתניא אין מציאין ירק מחוזה לארץ ורבותינו התיירו וא"ר ירמיה חוששין לגושיהן איכא צינייהו: ה' שמן שריפה. תרומה שנטמאה ועומדת לשריפה וצטאר שנים קאי ומעלה עשו לשרפה צארץ כדאשכחן גבי קדשים פסולין שנשרפין צמקומן: וכן פירות שביעית. לריכין ציעור צארץ. וכתמא כר"ש בן אלעזר דתניא צתוספתא ומייתי לה צפרק מקום שנהגו (פסחים ג.): פירות שביעית

שיצאו מהארץ לחוזה לארץ מצערן צמקומן דצרי [רצין] ר"ש בן אלעזר אומר מציאין צארץ ומצערן שנאמר צארץ תהיה כל תבואתה לאכול, [ומימה] דצפרק מקום שנהגו פסיק הלכתא [דלא] כר"ש בן אלעזר ושצק מתני' דהכא, גבי רצ ספרא דאפיק גריוא דחמרא, ושמא לכתחילה אפילו (ר"ש צ"ר אלעזר) [רצין] מודה דאין מוציאין קודם הציבור, ורצ ספרא צשוגג הוא דאפיק: ו' אין מביאין תרומה. צירושלמי פריך תמן תנינן בן אטיטרין הציא ציכורים מאספמיא וציאו תרומה, א"ר אושעיא צכורים צאחריות הצעלים תרומה אינה צאחריות הצעלים, אם את אומר כן אף הן מרדפינן אחריה לשם ויצאו חוזה לארץ שאין הצעלים חייבין להציאה לארץ ישראל כמו הציכורים:

1 ד"ד א 1019.